3 - 6 Yaş, 7 - 12 Yaş ve Üstündeki Orta Derecede Zihinsel Özürlülerin İfade Edici Dil Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi

Prof. Dr. Şule BİLİR
Yard. Doç. Dr. Nilufer KONİ
Dr. Nilgun Metin

Normal çocukların dil gelişımlerıne yonelık yapılan çalışmaların sonuçları, bu çocukların dılı kazanmayla ılgılı bır dızı yaşantı geçırdıklerını ortaya koymaktadır (Slobın, 1979)

Normal bır çocuk, ılk aylardakı gığıldama, mırıldanma ve hece tekrarları aşamalarından sonra onbır - ondort aylar arasında ılk anlamlı sozcuklerını kullanmaya başlar. İkı sozcuklu ıfadeler ıkı yaş, uç sozcuğu ıçeren cumle yapıları ıse ıkı - uç cıvarında ortaya çıkmaktadır Genellikle butün kulturlerde daha karmaşık yapıların kazanıldığı yaş, dort yaştan sonrakı donemlerdır (Dwens, 1984, Mc Cormıc ve ark 1984).

Zıhınsel ozurlulerın dıl gelişım ozellikleri ıncelendığında, bu çocukların dıl gelişım aşamalarının normal çocuklara benzedığı, ancak ozurlerının şıddetıne bağlı olarak bu aşamalara ulaşmada yavaşlık ya da duraklama gosterdıkleri ortaya konmuştur (Bricker ve ark 1980) Genellikle zeka ozurlu çocuklar yavaş konuşma gelişımı, zayıf bellek, yenı durumlara uyma güçluğu, basıt algı ve kavramlara sahıp olduklarından, duygu ve duşuncelerını karşısındakıne bağımsız olarak açıkça ıfade etmede güçlukleri vardır Bunda bır olçude bu çocuklara kendılerını ıfade etme olanaklarının verılmemış olmasının da payı buyuk olmaktadır Genellikle sosyal çevre ıle etkileşımde bulunarak doğal yollarla oğrenmeleri ıçın fırsat verılmemektedır (Jeffree, Wheldall, 1973).

Yapılan çalışmalar sonucunda zeka bolumleri 40 - 70 olan orta derecede zıhınsel ozurlu çocukların çoğunlukla ılk anlamlı sozcuklerını ortalama 2,5 yaşta, ılk cumlecıklerını 4 yaş cıvarında daha karmaşık cumleleri ıse altı yaştan sonra kullanabıldıkleri belırlenmıştır. Bakım merkezlerınde bulunan zıhınsel ozurlu çocuklar ıse, dılı, evde yetişen zıhınsel ozurlu çocuklara gore daha geç kullanmaya başlamaktadırlar (Wıg, Semel, 1984). Fızıksel, zıhınsel ve motor gelişım alanları ıçın gerekli olan sosyal çevre ozellikle ıletişım kurma ıçın onemlı rol oynayan dıl gelişımınde temel etkenlerden bırı olmaktadır (Rondal 1980)

Zıhınsel ozurlu çocuklara ıyı bır çevre duzenlemesı ve ıyı eğıtım olanakları sağlandığında verılen eğıtımden yararlanma oranında artış gozlenebılmektedır. Özellikle oyun yoluyla verılen eğıtımde dılı oğrenmeleri daha hızlı olmaktadır (Mc Cormıc, L. Schiefelhusen, 1984).

Yapılan bu çalışmalar ve kuramsal bılgıler doğrultusunda Ankara İlı Sosyal Hızmetler Genel Mudurluğu, Saraykoy Ozurlu Çocukları Koruma ve Rehabılıtasyon Merkezınde kalan 3 - 6 yaş, 7 - 12 yaş 13 yaş ve ustu orta derecede zıhınsel ozurlu çocuk ve gençlerın dıl gelişım duzeylerının belırlenmesı amacıyla, betımsel nıtelıkte bu araştırma duzenlenmıştır.

Araştırmanın orneklemını, ortalama 18

ay aynı merkezde kalan toplam yuzyırmıyedı çocuk ve genç oluşturmaktadır.

YONTEM

Orta derecede zihinsel ozurlu çocuk ve gençlerın dil gelişım duzeylerının belırlenmesı amacıyla; 3 - 6 yaş grubundan 39 çocuk (19 kız, 20 erkek), 7 - 12 yaş grubundan 31 çocuk (11 kız, 20 erkek). 13 yaş ve ustundekı gençlerden ıse 57 genç (47 kız, 10 erkek) çalışmaya dahil edılmıştır Yaş, kurumda bulunma suresi ve ozur derecesi gıbı bazı sınırlandırmalar yuzunden, araştırmaya seçılen çocukların cınsıyetlerı ile ılgılı bır homojenlik sağlanamamış ve bu nedenle cınsıyet farkları değerlendirme dışı tutulmuştur. Yıne ışıtme ozuru gıbı konuşmasını onemlı derecede engelleyecek olan ozure sahıp çocuklar çalışma dışı tutulmuşlardır. Araştırmaya dahil edılen 127 çocuktan sadece ıkı tanesi Spastıktır Geri kalan çocuklar, orta derecede zeka ozurune sahıp çocuklardır. Orta derecede zihinsel ozurlu (ort 50-70-10) çocukların saptanmasında, dosyalarında kayıtlı bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezınde, uygun zeka olçeğı kullanılarak elde edılen değerlerde, A Rey tarafından gelişti rılen ve Refia Şemın'ın Turk Çocuklarına Standardize ettığı "Yağmurda Yuruyen Adam" resım testı verılmıştır Sonuçlara gore 50 per sentılın uzerınde puan alan çocuklar denek olarak seçılmışlerdır. Resımlerın değerlendırılmesı, değerlendırme olçeğıne gore yapılmıştır (Şemın, R,1972).

Araştırma 1 Ağustos 1989 ve 30 Ağustos 1989 tarıhlerı arasında uygulanmış ve çocukların dil gelişım duzeyleri, dil gelişımıne aıt bazı yapıları içeren, araştırmacılar tarafından gelişturılen olçekteki ozellıkler gozlem yolu ile ya da çocuğun bakımı ve eğıtımı ile sorumlu kışılerden sorularak oğrenılmış ve hazırlanan formlara kaydedılerek değerlendırılmıştır.

BULGULAR

Yapılan araştırma sonucunda, 3 - 6 yaş, 7 - 12 yaş, 13 yaş ve ustu orta derecede zıhınsel ozurlu çocuk ve gençlerden elde edılen verıler şekıl 1 - 7 arasında gosterılmektedır.

Şekıl 1'de orta derecede zıhınsel ozurlu çocuk ve gençlerın kullandıkları cumle yapılarına gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı verılmektedır. Sonuçlara gore; 3 - 6 yaş çocuklarının %43 59'unun ıkı sozcuklu cumle kullandıkları, %30.77'sının uç sozcuklu cumle kullandıkları, %20 51'ının dort sozcuklu cumle kullandıkları ve %15.38'ının dortten fazla sozcuklu cumle kullandıkları bulunmuşken, 7 - 12 yaş çocuklarının %70 73'unun ıkı sozcuklu cumle kullandıkları, %90.32'sının uç sozcuklu cumle kullandıkları, %58.06'sının dort sozcuklu cumle kullandıkları ve % 29 03'unun de dortten fazla sozcuklu cumle kullandıkları bulunmuştur. 13 yaş ve ustu gençlerde ıse; %85 96'sının ıkı sozcuklu, %71 93'unun uç sozcuklu, %56.14'unun dort sozcuklu ve %42.11'ının dortten fazla sozcuklu cumle kullandıkları bulunmuştur.

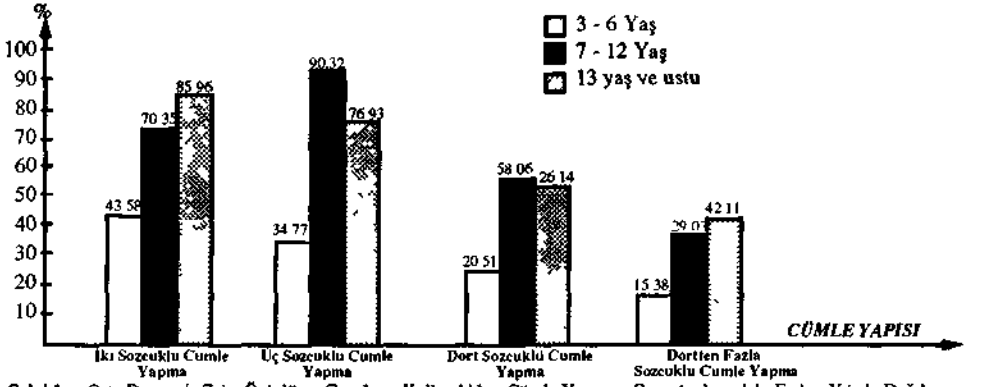
Kullandıkları cumleler ıçınde sozcukleri yerınde kullanmalarına gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı şekıl 2'de verılmıştır. Buna gore 3 6 yaş çocuklarının % 33 33'unun ıkı sozcuklu cumlede, %23 07'sının uç sozcuklu cumlede, %10 26'sının dort sozcuklu cumlede doğru kullandıkları bulunurken, 7 12 yaş çocuklarının %77 42'sının ıkı sozcuklu cum lede, %38 71'ının uç sozcuklu cumlede, %25 80'ının ıse, dort sozcuklu cumlede sozcukleri yerınde kullandıkları bulunmuştur 13 yaş ve ustu gençlerde ıse, %43 86'sının ıkı sozcuklu, %26 32'sının uç sozcuklu ve %21.05'ının de dort sozcuklu cumlede sozcukleri yerınde kullandıkları bulunmuştur.

Şekıl 3 de, cumle ıçınde kullandıkları sozcuk çeşıdıne gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı verılmıştır Sonuçlara gore, 3.6 yaş çocuklarının %61 54'unun ısım, %43.59'unun fıl, %28.20 sının sıfat, %30.77'sının zamır, %17 95'ının zarf, %15 38'ının bağlaç ve %35.90'ının unlem kullandıkları bulunurken, 7 - 12 yaş çocuklarının %87 10'unun ısım ve fıl, %67 74'unun sıfat, %77 42'sının zamır,

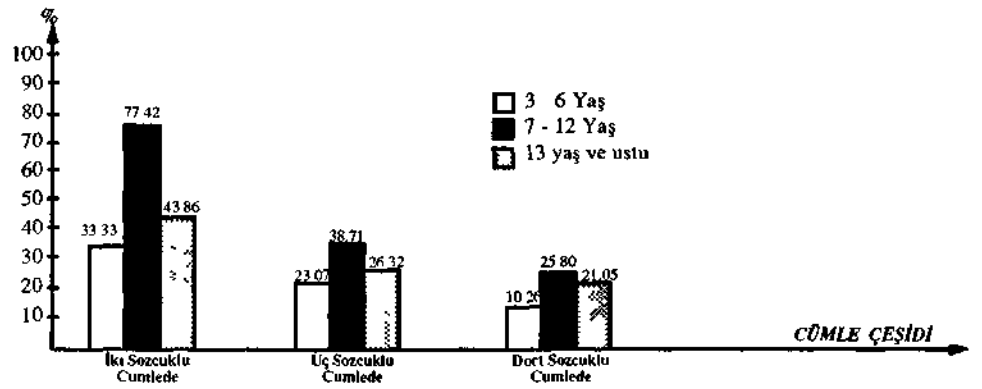
%35 49'unun zarf, %29 03'unun edat ve bağ laç, %35 49'unun ise unlem kullandıkları bulunmuştur 13 yaş ve ustu gençlerde ise %85 96'sının ısım, %82 47'sının fıil, %75 44'unun sıfat, %70 17'sının zamır, %57.80'ının zarf, %43 86'sının edat, %64 91'ının bağlaç ve %75.44'unun de unlem kullandıkları bulunmuştur.

Orta derecede zihinsel ozurlu çocuk ve gençlerın cumle içinde kullandıkları takılara gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı şekıl 4'de verılmıştır Bulgulara gore, 3 - 6 yaş çocuklarının %25 64'unun 'e" halını, %23 08' ının "ı" halını, %17 95 ının "de" halını, %12 82' sının "den" halını, % 28.20'sının çoğul takısını ve % 7 69'unun zamır takısını kullandıkları bulunmuşken, 7-12 yaş çocuklarının % 58 06' sının 'e" halını ve "ı" halını, % 45.16'sının "de" halını, %35 48'ının "den" halını, % 22 58'ının çoğul takısı ve % 19 35'ının ise zamır takısı kullandıkları bulunmuştur 13 yaş ve ustü gençlerde de, % 73 68'ının "e" halını, % 71.93'unun "ı" halını, % 70.17'sının "de" halını, % 61 40'ının "den" halını, % 63.15'ının çoğul takısını ve % 33.33'unun de zamır takısını kullandıkları bulunmuştur.

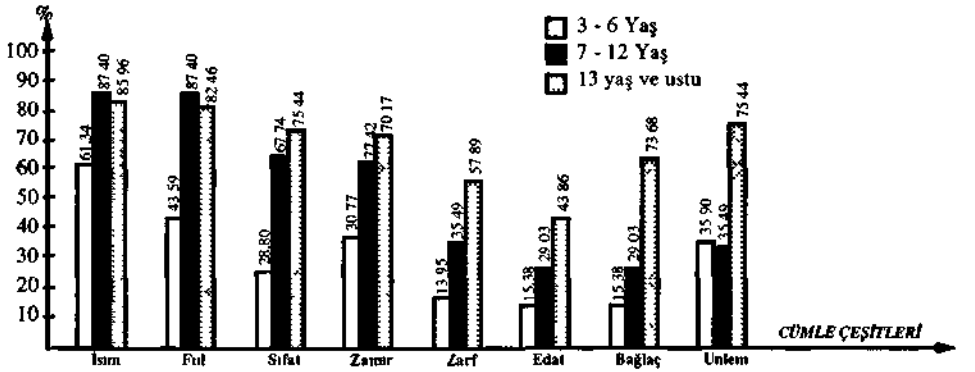
Şekıl 5'de çocuk ve gençlerın cumle ıçınde kullandıkları fıil çeşıdıne gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı verılmıştır. Sonuçlara gore, 3 6 yaş çocuklarının % 33 33'u şımdıkı zaman ve dı'lı geçmış zaman, % 7.69'u genış zaman, % 12 82'sı mış'lı geçmış zaman ve % 30.77'sı gelecek zamanla ılgılı fıil çeşıdını kullanırken, 7-12 yaş çocuklarının % 67 74'unun şımdıkı zaman, %32 26'sının genış zaman, %41 94'unun dı lı geçmış zaman, % 25.80'ının

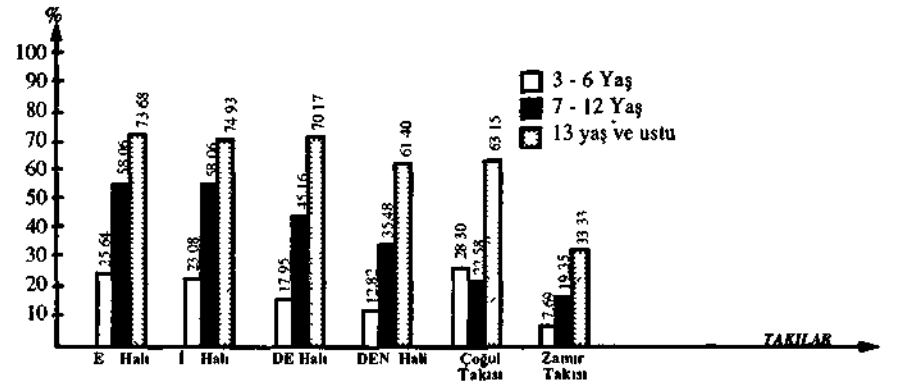
Şekıl 1: Orta Derecede Zeka Özürlü ve Gençlerın Kullandıkları Cümle Yapısına Gore Aralarındakı Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy, 1989)

Şekıl 2: Orta Derecede Zeka Özürlü Çocuk ve Gençlerın Cümle Içınde Sozcukleri Yerınde Kullanmalarına Gore Aralarındakı Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy, 1989)

Şekil 3: Orta Derecede Zeka Özürlü ve Gençlerin Cümle İçinde kullandıkları Sözcük Çeşidine Gore aralarındaki Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy, 1989)

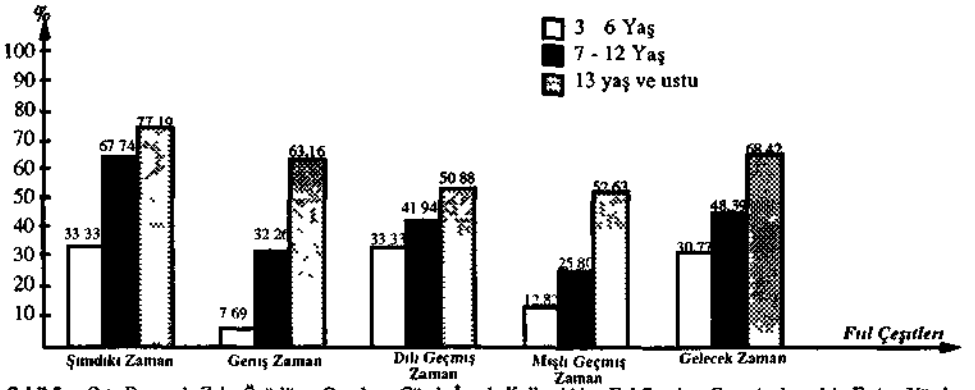

Şekil 4: Orta Derecede Zeka Özürlü Çocuk ve Gençlerin Cümle İçinde Kullandıkları Takılara Gore Aralarındaki Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy, 1989)

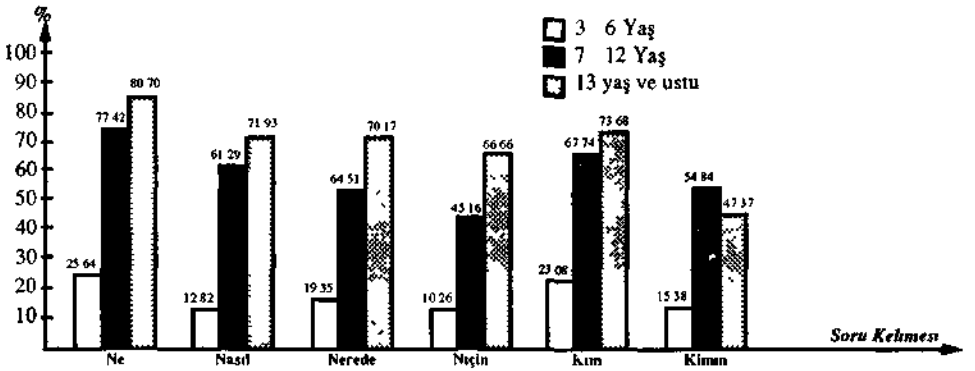
mış'lı geçmiş zamanı ve % 48 39'unun da gelecek zamanla ılgılı fiil çeşıdını kullandıkları bulunmuştur. 13 yaş ve ustu gençlerde ıse, % 77 19'unun şımdıkı zaman, % 63.16'sının genış zaman, % 50 88'ının dı'lı geçmış zaman, % 52 63'unun mış'lı geçmış zaman ve % 68 42'sının de gelecek zamanla ılgılı fiil çeşıdını kullandıkları bulunmuştur.

Şekil 6'da kullandıkları soru kelımesıne gore aralarında farkın yuzde dağılımı verılmıştır Sonuçlarda, 3 - 6 yaş çocuklarının % 25 64'unun "ne", % 12.82'sının "nasıl', % 17.95'ının "nerede", % 10.26'sının "nıçın", % 23.08'ının "kım" ve % 15 38'ının de "kımın" soru kelımelerını kullandıkları bulunurken, 7 12 yaş çocuklarının % 77.42'sının "ne", % 61.29'unun "nasıl", % 64 51'ının "nerede", % 45 16'sının "nıçın", % 67 74'unun "kım" ve % 54 84'unun de "kımın" soru kelımesını kullandıkları bulunmuştur 13 yaş ve ustu geçlerde ıse, % 80 70'ının "ne", % 71 93'unun "nasıl", % 70 17'sının "nerede", % 66.66'sının "nıçın", % 73.68'ının "kım" ve % 47.37'sının de "kımın" soru kelımesını kullandıkları bulunmuştur

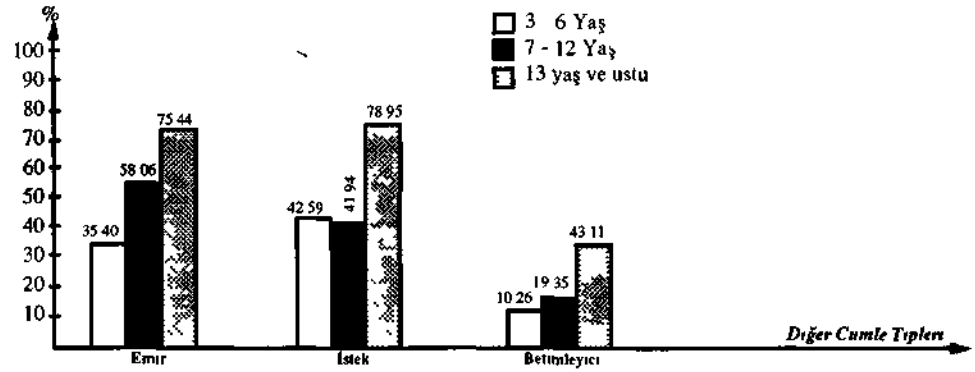
Şekil 7'de ıse çocuk ve gençlerın kullandıkları dığer cumle tıplerıne gore aralarındakı farkın yuzde dağılımı verılmektedır. Sonuçlara bakıldığında, 3 - 6 yaş çocuklarının % 35 89'unun "ıstek", % 43 59'unun "emır" ve % 10 26'sının "betımleyıcı ' cumle kullandık-

Şekil 5: Orta Derecede Zeka Özürlü ve Gençlerin Cümle İçinde Kullandıkları Fiil Çeşidine Gore Aralarındaki Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy, 1989)

Şekil 6: Orta Derecede Zeka Özürlü ve Gençlerin Kullandıkları Soru Kelimesine Gore Aralarındaki Farkın Yüzde Dağılımı (Saraykoy 1989)

Şekil 7: Orta Derecede Zeka Özürlü Çocuk ve Gençlerin Kullandıkları Diğer Cumle Tiplerine Gore Aralarındaki Farkın Yuzde Dağılımı (Saraykoy 1989)

ları bulunmuştur 7 - 12 yaş çocuklarının % 58.06'sının "istek", % 41 94'unun "emir" ve % 19.35'inin "betimleyici" cumle kullandıkları bulunmuştur. 13 yaş ve ustu çocuklarında ise; % 75.44'unun "istek", % 75.95'inin "emir" ve % 42 11'inin "betimleyici" cumle kullandıkları bulunmuştur.

TARTIŞMA

Literaturdeki bilgiler, zihinsel ozurlu çocukların dil gelişimlerinin normal çocukların dil gelişimlerindeki aynı aşamaları izlediğini ancak bazı aşamalara ulaşmada daha yavaş gelişme gosterdiklerini vurgulamaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlar bu goruşu desteklemektedir (Bloom, L., Lohuy, M, 1978).

Normal gelişen çocukların yaklaşık bir yaştan sonra tek sozcuk kullandıkları bilinmektedir. Tek sozcuk kullanarak iletişim kurmadan sonraki donem, bilinen sozcuklerle basit cumlecikların kurulmaya başlandığı, diğer bir deyişle iki sozcuklu ifadelerin kullanıldığı donemdir. Genellikle normal gelişim gosteren çocuklar ilk cumleciklerini 18 - 24 aylar (yaklaşık 1.5 - 2 yaş) da kullanmaya başlarlarken, zihinsel ozurlu çocuklar normal çocukların belirli surelerde tamamladıkları konuşmaya hazırlık aşamalarını daha geç tamamladıklarından ortalama 48 - 60 ay (yaklaşık 4 - 5 yaş) arasında ilk cumleciklerini kullanmaya başlarlar (Akıyama M,M 1984).

Şekil 1'de 3 - 6 yaş arası orta derecede zihinsel ozurlu çocukların cumle yapıları ile ilgili yuzde değerlerine baktığımızda, buyuk çoğunluğunun (%43.58) iki sozcuklu cumle yapısını diğer yapılara nazaran daha çok kullandıkları gorulmektedir. Literaturdeki bilgiler; zihinsel ozurlu çocuklarda cumle kullanmayla ilgili daha karmaşık yapıların kullanımına geçişin genellikle altı yaştan sonra olduğu belirtmektedir. Bu bilgi, yine şekil 1'deki 7 - 12 yaş çocuk ve 13 yaş ve ustu gençlerin uç, dort ve dortten fazla sozcuk içeren cumle yapılarını kullanma yuzdelerinin farkına bakıldığında açık olarak doğrulanmaktadır

Zihinsel ozurlu çocukların dil gelişimleriyle ilgili kuramsal bilgiler ve araştırma sonuçları, bu çocuklara ozurlerinin derecesine ve zeka yaşlarına uygun eğitim olanakları sağlandığında, ozellikle uygun çevre duzenlemeleriyle karşılıklı iletişim kurma becerilerini kullanmalarını ya da mevcut becerilerini kullanarak geliştirmelerine yonelik fırsatlar tanındığında dil gelişimlerinde onemli gelişme kaydedilebileceğini one surmektedir (Shore, C ve ark. 1984).

Literaturdeki bu bilgiler doğrultusunda, şekil 1'deki sonuçları genel olarak değerlendirdiğimizde, genellikle 7 - 12 yaşlar arasındaki zihinsel ozurlu çocukların birbirleriyle daha fazla iletişim kurmalarına bağlı olarak uç sozcuklu cumle kullanma yuzdeleri (%90 32), diğer gruplardaki çocuk ve gençlerden fazla bulunmuştur. Genelde hepsi kurum çocuğudur ve aynı şartlar altında bakım gormektedirler. Ancak çevre koşullarından etkilenme şekilleri birbirlerinden farklı olmaktadır Yapılan gozlemlerde, 3 - 6 yaş çocuklarının birbirleri ile daha az etkileşimde bulundukları, sıklıkla fiziksel bakıma daha çok gereksinim duyduklarından, iletişim kurma gereksinimlerini bu bakım sırasında yetişkinlerle karşıladıkları gorulmuştur. 13 yaş ve ustundeki gençler ise, fiziksel bakımlarını kendi kendine karşılamaktadırlar, ancak televizyon seyretme, yemek yeme ya da yatma gibi gunun belirli saatlerinde bir araya gelerek iletişim kurmaktadırlar. Kurulan bu iletişim onların dil becerilerini geliştirici nitelikte olmadığından yetersiz kalmaktadır. Ayrıca 13 yaş ve ustundeki gençler dili kullanmada diğer yaş gruplarına gore daha gelişmiş ozelliklere sahip olmaları dolayısıyla karmaşık cumle yapılarını sıklıkla kullanmaktadırlar Şekil 1'de de gozlendiği gibi dortten fazla sozcuklu cumle yapma aşamasında, (% 42.11)'lik bir oranla tum

yaş grupları arasında en yuksek orana sahıptır-ler 7 - 12 yaş grubundakı çocuklarda ıse; grup ıletişımının daha fazla olduğu gorulmuştur. Gerek fizıksel bakım gerekse sosyal etkıleşım açısından bırbırlerının gereksınımlerını karşı lamaları nedenıyle, sık sık bıraraya gelme ve ıletişım kurma bu grup çocuklarında daha yoğun gozlenmıştır Çocukların cumle yapılarını kullanma ile ılgılı yuzdelerının dığer gruplardakı çocuk ve gençlerden farklı olmasının nedeni buna bağlanabilir.

Çocuk ve gençlerın ıletişım kurma amacı ile kullandıkları cumle yapılarındakı sozcukleı ı yerınde kullanıp kullanmadıklarının değerlendırılmesı amacı ile elde edılen Şekıl 2'dekı sonuçlara baktığımızda yıne 7 - 12 yaş grubu çocukların, dığer gruptakı çocuk ve gençlerden farklı yuzde dağılımına sahıp oldukları gorulmektedır. Ancak bu farklılık ıkı sozcuklu cumle kullanmada daha yoğunlaşmaktadır (%77 42) Aradakı bu farklılık çocukların bırbırleri ıle sık etkıleşımde bulunmaları sonucu daha fazla pratık yapmaları ıle açıklanabılır Bılındığı gıbı, sık etkıleşımde bulunma, sozel ıfadelerın daha çok kullanılmasını ve deneme - yanılma yolu ıle oğrenılmesını kolaylaştırmaktadır (Ringler ve ark 1975) Şekıl 3'dekı çocuk ve gençlerın cumle ıçınde sıklıkla kul landıkları sozcuk çeşıdıne aıt yuzdelere baktığımızda, çoğunlukla yaşa bağlı olarak sozcuk çeşıtlerının kullanılmasında farklılıklar olduğunu gorurken, sıklıkla hepsının ısım ve fıil kullanma yuzdelerının dığer sozcuk çeşıtlerıne nazaran fazla olduğunu gormekteyız. Genellıkle normal çocukların dıl gelişımlerını ınceleyen çalışmalar bu çocukların ılk kurdukları cumlelerın basıt ıfadeler olduğunu ve çoğunlukla da ısım + fıil'lerden oluşan ıfadeler kullandıklarını belırtmektedırler Yıne çalışma sonuçları, butun kulturlerde ılk sozcuk dağarcığının ısımlerden oluştuğunu belırtmektedır. Goruleceği gıbı, zıhınsel ozurlu çocuklar da başlangıçta aynen normal çocuklarda olduğu gıbı aynı ısım ve fıil yapısını kullanmakta dırlar Ancak normal çocuklarda 2 5 yaştan sonra bu yapılarda farklılaşma gorulurken, zıhınsel ozurlu çocuklarda bu farklılaşma 6 - 7 yaştan sonra gorulmektedır. Zıhınsel ozurlu çocuklarda yaşa, etkıleşım sıklığına ve geçırılen yaşantı orneklerının sıklığına bağlı olarak daha karmaşık yapı sureçlerının kullanılması gecıkebılmektedır. Dığer taraftan sıfat, zamır, zarf, edat, bağlaç gıbı yapıların 13 yaş ustu gençlerde tam olarak kazanılmış olması beklenılırken ozurlu olmalarına, etkıleşım azlığına ve uyarıcı eksıklığıne bağlı olarak normal yaşıtlarından farklı olduğu bulunmuştur.

Dılın yapısına bağlı ozellıklerden bırı de, kullanılan ısmın sonuna, sozcukteki ses uyumuna gore bır seslı eklemektır. Ornek olarak eve, evı gıbı takılar genellıkle bır ses uyumu ıçındedır Bu takılar normal çocuklar tarafından kolaylıkla kazanılabıleceği halde, ozellıkle zeka ozurlu çocuklarda bazı takıların kullanımı daha kolay, dığerlerının kullanımı ıse daha zor olmaktadır Ornek olarak "e" halı, "ı" halı gıbı yapılar daha once kazanılmakta ve sık olarak kullanılmaktadır (Dunn, J ve ark, 1977) Şekıl 4'dekı sonuçlara bakıldığında, 3 - 6 yaş çocuklarının "e" halı (% 25 64) ve "ı" halını (%23 08) dığer takılara nazaran daha sık kullandıkları gorulmektedır. Yıne 7 12 ve 13 yaş ve ustu çocuk ve gençlerın 'e" halı (% 58 06 - % 73 - 68), "ı" halı (% 58.06 - 71.93) ve "den" halını (%45.16 - % 70.10) dığer takılardan fazla kullandıkları gorulmektedır. Takıların oğrenılmesını, çevre koşulları, anne - babanın konuşması, takıların basıt ya da karmaşık yapıda oluşlarının etkıleyeceğını duşunursek elde edılen sonuçların normal olduğunu soyleyebılırız.

Normal çocuklar genellıkle 2 - 3 yaşlarında ıçınde bulundukları duruma gore amaçlarını, duygu ve duşuncelerını ıfade etmek uzere değışık yapıları seçmeyı oğrenırler. Genelde bu yaş cıvarında ne zaman, nasıl, nerede, kıme ve ne soyleyeceklerıne ılışkın kuralları oğrenırler İkı yaş dolaylarında şımdıkı zamanla ılışkılı konuşan çocuğun, yaş ılerledıkçe gıderek zaman anlatımları genışler ve genellıkle de once genış sonra gelecek zamanı kullanır-

lar (Crain, C F 1980) Zihinsel ozurlu çocuklarda ise, zaman kullanımına yonelik ifadeler değerlendirildiğinde, 3 - 6 yaş çocuklarının şimdiki ve di'li geçmiş zamanı daha sık kul landıkları gozlenirken (% 33 33), 7 - 12 yaş çocuklarının şimdiki ve di'li geçmiş zamanla birlikte gelecek zamanı da kullandıkları, 13 yaş ve ustu gençlerin ise tum zamanları ortalama olarak aynı duzeyde kullanabildikleri gorulmektedir Ancak elde edilen yuzdelerin, aynı yaşlardaki normal çocuklarla karşılaştırıldığında duşuk olduğu gozlenmiştir Bunun nedeni, çocukların ozurlerinin getirdiği durumlara bağlı olarak, bellekte tutma, problem çozme ya da olaylar arasında ilişki kurma gibi bazı zihinsel sureçleri tam olarak kullana mamalarına da bağlanabilir

Normal çocuklarda soru sorma becerilerinin gelişimi oldukça ilginç bir duzen gostermektedir Genellikle çocukların aynı tur soruları cevaplamayı oğreninceye kadar bazı soruları sormayı oğrenemedikleri belirlenmiş tir Yapılan bir çalışmada, 21 aylık donemden sonra çocukların oncelikle "nerede?" "ne?", "Kim ." ve "kimin?" sorularına cevap verdikleri, "niçin?", "nasıl?" sorularına ise cevap vermeyi daha sonra oğrendikleri belirtilmiştir Normal çocuklara yonelik bu araştırma sonucuna bağlı olarak zihinsel ozurlu çocukların soru kelimelerini kullanım yuzdelerine bakıldığında bu çocuklarda oncelikle "ne?" "nerede?", "kim?" ve "kimin?" gibi soru kelimelerinin kullanıldığını, "nasıl?" ve "niçin?" soru kelimelerinin kullanım yuzdelerinin daha sonraki yaşlarda artış gosterdiği gorulebilmektedir.

Soru, emir, istek ve betimleyici cumleleri kullanma gelişimin belirli donemlerinde kazanılan becerilerdir Ozellikle istek ve emir cumleleri, dil gelişiminde erken donemlerde kazanılan cumle turleridir Zihinsel ozurlu çocukların emir, istek ve betimleyici cumle kullanma yuzdelerine bakıldığında, tum yaş gruplarında emir ve istek cumlelerinin betimleyici cumle kullanmaya nazaran daha sık kullanıldığı gorulebilmektedir Bu çocukların çeşitli istek cumleleri, bazı soyut anlatımları anlayabilmeleri için çok farklı durumlar içinde, değişik ifadelerin kullanıldığı yaşantıların sağlanılması en oğretici yoldur Willbrand, M L 1980)

SONUÇ VE ONERİLER

Ankara İli, Sosyal Hizmetler Genel Mudurluğu, Saraykoy Ozurlu Çocukları Koruma ve Rehabilitasyon Merkezinde bulunan 3-6, 7-12, 13 yaş ve ustu toplam 127 çocuk ve gençlerin dil gelişim duzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, değişik yaş gruplarında bulunan çocuk ve gençlerin dil gelişim duzeylerinin normal çocukların dil gelişim duzeylerinden daha farklı ve onemli gecikmelerinin olduğu bulunmuştur

Aradaki farklılığın azaltılması amacıyla, dil gelişimi alanında çalışan kuramcıların ileri surdukleri goruşler doğrultusunda hareket etmenin buyuk yararı olacaktır Ozellikle bu kuramcıların dil gelişiminde, çocuğun sahip olduğu biyolojik ozellikllerinin yanı sıra, çevre koşullarının da onemli etken olduğunu savunan temel goruşleri doğrultusunda hareket etmek gerekecektir.

Çocuğun zihinsel gelişim duzeyinin dilin kazanılması ile yakından ilişkili olduğu, kavrama, anlama, yorumlama gibi bazı zihinsel becerilerin çok kuçuk yaşlardan itibaren gelştirilmesi gerektiğini goz onune alarak, bu becerilerin gelişturilmesi ve kullanımına yonelik uygun eğitim programlarının duzenlenmesi ve surekli uygulanmasının yapılması gerekmektedir Aynı şekilde oğrenme ortamlarının duzenlenmesinin, ozellikle de karşılıklı iletişim yaşantılarının sağlanmasının onemini duşunerek, bu çocuklarla iletişim kurmaya yonelik yaşantıların, bu konuyla ilgili çevre uyarıcılarının duzenlenmesinin gerekliliği onem kazanacaktır

Özellikle dili öğrenmede temel faktör olan anne - çocuk ikili etkileşiminin çok küçük yaşlardan itibaren sağlanması, çocukların sık sık sözel ifade kullanmaya teşvik edilmeleri ya da kullandıkları ifadelerin pekiştirilerek genişletilmesi, sözel ifadeler kullanarak deneyimlerde bulunabilecekleri yaşam örneklerinin sağlanması ya da sıklığının arttırılması, dil gelişim düzeylerinin artmasında etkili olacaktır. Yetişkinlerin, çocuğun mevcut yeteneklerini uyarma da ve dili belli ölçüde yapılandırma üzerine olan etkileri temel alınırsa, zeka özürlü çocukların dil eğitiminde yetişkin desteğinin, sosyal çevre etkileşiminin ve yaşantılarının sağlanmasının gerekli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Kaynaklar

1- Akıyama, M.M. (1984), "Are language Acquisition Strategies Universal? **Developmental Psychology**, Vol: 20, No; 2 ss:213 - 228

2- Bloom, L., Lahey, M. (1978) "**Language Development and Language Disorders.** "John Wiley and Sons. Printed in U.S.A.

3- Bricker, A. William., Bircker, D.D. (1980). "A program of language Tnaining for the Severaly Handicapped Child". **Exceptional Children.** Vol: 37, ss: 101 - 112.

4- Crain, C.F. (1980) **Theories of Development. Concepts and Applications.** Prentice - Hall. Inc. Englewood Cliffs, U.S.A.

5- Dunn, J., Wooding, C., Hermann, J. (1977). "Mothers' Speech to Young Children: Variation in Context." **Develop. Med. Child. Nearol,** Vol: 19, ss: 629 - 638

6- Dwens, Robert E. (1984), **Language Development - An Introduction.** Charles E. Merill Publishing Company, Columbus . U.S.A.

7- Jeffree, D., Wheldall, K. (1973), "Facilitating Two Down's Syndrome Boys". **American Journal of Mental Deficiancy,** Vol: 78, No: 2. ss:117- 122.

8- Mc Connic, L., and Schiefelhuseh, R.L. (1984), **Early Language Intervention - An Introduction.** Charles B. Merill Publishing, Company, Columbus.U.S.A.

9- Ringler, N.M., Kennell, J.H., Jarvelle, R., Navojosky, B.J., Klaus, M.H. (1975). "Mother - to - Child Speech at 2 years Effects of Early Postnatal Contact. **"The Journal of Pediatrics,** Vol: 86, No: 1 ss:141 - 144.

10- Rondal, J.A. (1980), "Verbal Imitation by Down Syndrome and Nonretarded Children, **"American Journal of Mental Deficiency,** Vol: 85, No: 3 ss: 318 - 321.

11- Shore, C., O'Connel, B., Bortes, L. (1984), "First Sentences in Language and Symbolic Play, **"Developmental Psychology** Vol:20, No: 5, ss. 872 - 880.

12- Slobin, Dan Isaac (1987). **Psycholinguictics.** Scott, Foresmen and Company, U.S.A.

13- Şemin, R. (1972). "Resim Testi" **Tecrübi Pedagoji ve Çocuk Psikolojisi Bülteni.** İ.Ü. Edebiyat Fak. Basımevi, İstabul.

14- Wiig, B.H., Semel, B. (1984), **Language Assesment and Intervention for the Learning Disabled.** Charles B. Merill Company.

15- Willorand, M.L. (1980). "Psycholinquistic Theory and Therapy for Initiating Two Word Utterences". **British Journal of Disorders of Communication,** Vol: 12, No: 1.